

Nr 201.

Av herr Lindhagen, om lagrådets avskaffande.

Många gånger i det förflutna har lagrådets behövlighet, kompetens och organisation gjorts till föremål för tvivelsmål. Det är ostridigt, att inget annat land ansett sig behöva en dylik organisation för sitt lagstiftningsarbete. Uppenbart är också, att rådet olägligt minskar behövliga arbetskrafter i högsta domstolen och regeringsrätten samt drager extra kostnader. Ingen kan heller förneka, att lagrådets granskning ofta förhindrar brådskande lagförslag att komma fram i rättan tid till avgörande.

Lagrådet och grundlagsstiftarne.

Framför allt bör ej förglömmas, att de lagförslag, vilkas granskning av 1809 års grundlagsstiftare uppdrogs åt högsta domstolen och sedan överflyttats å lagrådet, avsågo den borgerliga lagstiftningen i inskränkt juridisk bemärkelse. Sedan har tillkommit lagar av så kallad social natur, vilka nu också måste granskas i den grundlagsenliga ordningen.

Här uppstå olika meningar om det viktigaste av allt, nämligen om lagrådets kompetens.

Lagrådets kompetens.

Från målsmän för nämnda sociala innehåll måste framhållas, att den kompetens, som lagrådet må äga i fråga om det förstnämnda lagstiftningsarbetet, icke föreligger beträffande de i sträng mening sociala lagarna. Lagrådet kan icke vara något annat i regel än ett utslag av den högre ämbetsmannavärldens konservatism. Man finner också, hurusom i stort sett lagrådet ofta ägnar vaken kritik mot all juridik, som främjar det sociala innehållet men ej stämmer med den högre juridikens maximer och formulär. Om däremot det sociala syftet i stort eller smått äventyras eller tillspillogives uti lagförslaget och dess juridik, händer väl sällan eller aldrig, att lagrådet fäster någon uppmärksamhet därpå. Det är begripligt, att detta av de konservativa anses såsom en förtjänst hos lagrådet. Skulle däremot lagrådet bestå av målsmän för de i tiden påyrkade sociala framstegen, skulle säkerligen högerpartierna påkalla lagrådets avskaffande.

Man har från så kallat vänsterhåll sökt en lösning av konflikten genom att förbjuda lagrådet ägna sig åt annat än den rent formella granskningen. Enligt min mening är en sådan anordning principielt icke försvarlig och för övrigt knappast utförbar. Man kan icke begära, att en person, som granskar ett lagförslag, skall avhålla sig från att bilda sig en egen mening om det innehåll, som förslagets former skola betjäna. För övrigt skulle även med en sådan anordning lagrådet som sagt merendels avhålla sig från en tillbörlig kritik av den juridik, som missvårdar det sociala innehållet.

En liten utväg erbjuder ju den fastställda rätten för Konungen att för visst

ärendet förordna ytterligare en ledamot av lagrådet, "när så prövas nödigt". En tillämpning av detta stadgande har icke förekommit och kan säkerligen ej heller någonsin förväntas. Den som fått ett ämbete har enligt officiell ritual därmed även förunnats skicklighet att sköta detsamma. Cæsars hustru får icke misstänkas. Varje regering, som vill sitta kvar — och det vilja alla regeringar — skulle ogärna våga sig på att chikanera lagrådet genom att på detta sätt ifrågasätta dess sociala kompetens.

Envar måste väl dock fråga sig, varför lagrådet skall behöva granska de stora lagförslag, som utarbetas av exempelvis lagberedningen och processkommissionen. Till ledamöter i dessa beredningar utses jurister, som anses särskilt kvalificerade. Lagrådets medlemmar väljas däremot i tur och ordning för viss kortare tid från två för lagstiftningsarbete ej utbildade korporationer. De komma således ofta främmande till de ämnen, som underställas lagrådet, samt måste börja med att såsom skolgossar studera dem.

Justitiedepartementets kompetens.

Ifall lagrådet upphäves blir följderna givetvis, att en juridisk överarbetning, som anses i större omfattning böra äga rum, måste ske i stället inom justitiedepartementet. Detta bereder större frihet i formerna, möjlighet att utse verkligt sakkunniga i frågan samt tillfälle att kunna snabbt framlägga ett brådskande förslag.

I den mån departementets lagbyrå ej räcker till eller saknar tillräcklig kompetens, vilket särskilt måste inträffa beträffande sociala lagförslag, står då öppet utvägen att förstärka lagbyrån eller tillkalla särskild sakkunskap.

Det får dock ej förbises, att även granskning inom justitiedepartementet lämnar utrymme för ett suveränt godtycke. Detta är farligt särskilt i vår tid med dess kris inom det parlamentariska systemet.

Det föreligger således en växande tendens beträffande sociala lagförslag att i regeringarna undanskjuta själva saken och tillaga redan där kompromisser utan rättvist och vägledande innehåll. Detta sker oberoende av regeringens partiställning. Vi hava således sett, hur den sociala jordfrågan numera av samtliga vänsterpartier anses böra med ruinerande av vunna landvinningar framläggas för riksdagen i tecknet av en lösning med högern. Då nu därtill kommer, att "vederbörande ämbetsverk", vilkas yttrande ensamt infordras, också i de sociala frågorna representera konservativa ståndpunkter, blir det stackars sociala innehållet och de nödlidande befolkningslagren i väsentliga delar lämnade ur räkningen.

En annan företeelse på sista tiden är framläggandet från justitiedepartementet av olika lagförslag, som i stort sett icke innefatta bindande regler utan företrädesvis en uppfordran till riksdagen att giva fritt spelrum för regeringens administrativa godtycke utan gripbara grundsatser. Detta är så mycket farligare i en tid, då folkrepresentanterna komma alltmera bort från självständig vakthållning kring realiteterna. Varje parti mobiliseras till vakt-hållning i vått och torrt kring dem, som av en slump blivit partiets ministrar, såsom en förnämligare angelägenhet än en nitisk kamp för själva saken.

Ett tredje symptom av tidens kynne röjer sig i de från det nuvarande justitiedepartementet till lagrådet remitterade förslagen till social arrendelag och vanhävdslag. Frånsett det enligt min uppfattning förtjänstfulla i att åtminstone en spillra av norrlandslagstiftningen räddats undan "jordsakkunniges" med fleres tillstrypning av densamma, så utmärker sig remissen på ett överraskande sätt genom att justitieministern knappast något alls diskuterar ämnena och försöker åtminstone till skenet uttala en egen mening. Han synes hava nöjt sig med att i övriga delar till riksdagen allenast remittera "jordsakkunniges" förslag till den åtgärd, som riksdagen kan behaga vidtaga. Detta är dock måhända blott en naturlig konsekvens av systemet. Varför upprätthålla ett fladdrande sken av egna meningar i en tid, som anses förhindra regeringsmakten att slå vakt om själva saken och gå till grunden av tingen?

Det är dock omöjligt att i ett enda nappatag vrida tiden i led igen. Man får finna sig i det oundvikliga och söka med tålmod arbeta sig fram genom strömningarna. Jag hoppas att i år inom motionstiden möjligen hinna framkomma med några intimare betraktelser i detta avseende.

Till sist en ytterligare erinran. Det har på senare tider uppfunnits en formel för lagrådets bibehållande, som tillhandahålles utskott och andra, som ej ha någon erfarenhet om lagstiftningsarbetets bedrivande i det tysta däruppe på höjderna men ändock måste framträda med en bestämd mening därom. Lagrådet behövs, säger man, för att slå vakt om "lagstiftningens enhetlighet". En sådan uppgift blir lagrådet ej i tillfälle att utöva vid granskningen av ett speciellt lagförslag och har i varje fall sällan eller aldrig befattat sig med en sådan sak i någon som helst väsentlig mån. Det är verkligen synd om människorna.

Vill man nu ej avskaffa lagrådet, så måste väl åtminstone något göras för att minska dess arbetsbörda och främja lagstiftningens behöriga gång. Frågan gäller då att uppdraga en gränslinje mellan de lagförslag, som skola remitteras till lagrådet, och dem, som icke skola gå dit. Min motion år 1924 (nr 163 i första kammaren, sid. 6—8) inlät sig något närmare på denna angelägenhet. Där förordades en särskildnad på det sättet, att lagförslag, som nu gå till riksdagens första lagutskott, skulle falla under lagrådets behandling, men icke de, som hän-skötos till andra lagutskottet. Redan nu förefinnes en viss gränslinje, som framgår av 21 och 87 §§ regeringsformen. En annan utväg sades därför vara, att från skyldighet att underställa lagrådets lagförslag skulle ytterligare undantagas förslag rörande sociala jordfrågor och annan social lagstiftning, ävensom lagförslag av särskilda mera varaktiga lagberedningar eller lagkommissioner, sammansatta för ändamålet av uteslutande lagkunniga såsom ordinarie medlemmar. De båda utvägarna skulle kunna sammanslås genom ett tillägg till 87 § regeringsformen av följande innehåll: "3. Skyldighet att infordra lagrådets yttrande äger dock ej rum i fråga om lagförslag, som beröra sociala jordfrågor eller andra ämnen av social natur och ej heller lagförslag framlagda

Lagrådet och lagstiftningens enhetlighet.

Begränsning av lagrådets arbetsbörda.

enligt Konungens förordnande av lagberedningar eller lagkommissioner, sammansatta av minst tre lagkunnige såsom ensamma ordinarie ledamöter."

Yrkande.

På grund av vad sålunda anförts och under återopande tillika av motiven till mina tidigare motioner i ämnet hemställes,

att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära förslag till ändring i grundlagarna i syfte av lagrådets avskaffande, eller, om detta ej bifalles, i ändamål att begränsa de lagförslag, som enligt nu gällande bestämmelser skola remitteras till lagrådet.

Stockholm den 20 februari 1927.

Carl Lindhagen.
